

הרב חנן כהן

מח"ס בנין שבת
ירושלים

בדין חיתוך גלולה רפואית לשבת וביאור דין אין מחתך באוכלין

להשתמש אח"כ בדבר החתוך אבל אם עומד לכולעו אין זה במסגרת המלאכה, ומשמע מדבריו דזהו הטעם לדינא דאין מחתך באוכלין. תמוה לי מאוד מגמ' דשבת (עד:) "אמר מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן (ופרש"י דסלית סילתי, עצים דקים להבעיר האש), אמר רב אשי אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך (ופרש"י ואי קפיד אמשחתא, לחתכן במידה), ע"כ לשון הגמ', והובא להלכה בשעה"צ סי' שכ"א ס"ק נ'. ולכאורה זה סותר הנחת הגאון זצ"ל, דהא מיירי בחותך עצים כדי להבעירם, ומדקפיד אגדלם חייב משום מחתך, והא לא ישתמש בהעצים כלל, דיתנם באש ויהיו נשרפים שם, ואעפ"כ חייב משום מחתך, ומה לי מחתך ושורף או מחתך וכולע. ומוכח מזה דגם באופן זה יש חיובא דמחתך, וע"כ לסיבה להא דאין מחתך באוכלין הוא משום דאין חשיבות בגודל חתיכת האוכל וכו', וצע"ג."

ראיתי את מאמרו של הגאון ר' פסח אליהו פאלק שליט"א בעמח"ס "מחזה אליהו" בירחון "פעלים לתורה" [היו"ל בלונדון, כסליו תשע"ד] בענין חיתוך גלולה רפואית לשבת, ובגדר דין אין מחתך באוכלין. ובתוך המאמר תמה על פסק מרן הגרשז"א זצ"ל שכתב בספר שש"כ פרק ל"ג הלכ' ד' "ומותר לחתוך גלולה לשני חצאים שווים כדי להשתמש בחצייה ואין בזה משום איסור מחתך". ובהערה לו' כתב "שמעתי מהגרשז"א זצ"ל וסברתו עמו, דאף שמקפיד על המידה, מ"מ מלאכת מחתך שייכת רק אם רוצה להשתמש אח"כ בדבר החתוך, ולא כשרוצה לבלוע דחשיב כאוכל, וגם פתילה שרוצה להכניסה לתוך הגוף חשיב לעניין זה כאוכל".

ותמה ע"ז הגרפ"א פאלק שליט"א במאמר וז"ל "מש"כ בריש דבריו דמחתך הוי רק כאשר בדעתו

ועוד כתב הגרפ"א "די"ל דהא דאין מחתך באוכלין, היינו משום דאין חשיבות של חיתוך למידה בדבר אוכל וכו', משא"כ גלולה רפואית שהכמות שבכל חצי הוא חשוב מאוד, דפחות לזה לא מספיק, ויותר מזה יזיק לחולה, י"ל שהחיתוך למידה נחשב למלאכה".

ולמסקנה כתב "ולענ"ד שאלה חמורה של מחתך אני רואה כאן, ולכן לענ"ד יש לחתוך הגלולה כבר מבעו"י, ואם לא יעשה כן ישברנו באופן שיתחלק לכמה חלקים וינצל בזה מכל חשש מחתך".

ובמחילה מכבוד תורתו, ובאמת שאיני ראוי לעמוד בשער, אולם תורה היא וללמוד אנו צריכים, וכתלמיד הדן בפני רבותיו אכתוב אשר עלה בידי בעז"ה בסוגיא זו. ולענ"ד יש לדחות את כל הקושיות והראיות שכתב לתמוה על פסק מרן הגרשז"א זצ"ל, ולקיים ולבאר את פסקו של מרן הגרשז"א דמותר לחתוך גלולה רפואית לשתיים בשבת ואין בזה משום איסור מחתך. ובתחילה עלינו לברר את יסוד הדבר, מהו הטעם והגדר להא דקימ"ל "דאין מחתך באוכלין". ומזה יתד ומזה פינה להבנת נד"ד דחיתוך גלולה רפואית. ובאמת שזו נקודה חשובה שלא נתבארה, וזה החלי בעז"ה לבאר את

הטעם והגדר להא דקימ"ל "דאין מחתך באוכלין".

ואמנם הגרפ"א שליט"א התחבט בזה במאמר, וכתב דהטעם הוא "משום שבאוכלין אין חשיבות לחיתוך על פי מידה". ולפי"ז הסיק דהיכא דאיכא חשיבות לחתוך על פי מידה, כמו בחיתוך גלולה רפואית הר"ז אסור משום מחתך, אולם לענ"ד אין זה כלל ועיקר הטעם דאין מחתך באוכלין, וכפי שנבאר להלן.

אלא הטעם הוא, דכיון שחותך את המאכל לצורך אכילתו על פי המידה הנצרכת לו, הר"ז נחשב "לדרך אכילה", ואין שם מלאכה חל על חיתוך והכשרת אוכלין, וכל זה נכלל במה שקימ"ל בגמ' (שבת קנח.) "אשווי אוכל משוינן", ומשום כך אין איסור מחתך באוכלין, וכן אין איסור מכה בפטיש באוכלין, ולא שנא אם החיתוך עפ"י מידה הוא חשוב ונצרך או לאו, דבכל אופן אין שם מלאכה חל על חיתוך אוכלין לצורך אכילה, וכמו שיבואר להלן בראיות מש"ס ופוסקים בעז"ה.

א הטעם שאין מחתך באוכלין - מלאכת מחתך בדבר שאינו מתקיים

איתא בגמ' (ביצה לג:) אמר רב יהודה "אוכלי בהמה אין בהם משום תקון כלי", וכן פסק הרמב"ם פי"א

ה"ח "כל דבר שהוא ראוי למאכל בהמה כגון תבן ועשבים לחים והוצין וכיוצא בזה, מותר לקוטם אותם בשבת, מפני שאין בהם תיקון כלי". ובר"ן ביצה לג: ביאר "דכיון דרכין עד שהן ראויים לבהמה, לא חשיב כלי, שאינו מתקיים". וכ"פ בשו"ע סי' שכ"ד סעיף ד' "אוכלי בהמה לא שייך בהם משום תיקון כלי, לפיכך מותר לקטום אפילו בסכין קש ותבן לחצוץ בו שיניו". ובמשנ"ב שם ס"ק י"ב כתב "אפילו בסכין, ואפילו הוא מקפיד על המידה אין בזה שום חשש איסור מחמת מחתך, כיון דדבר אוכל הוא" עכ"ל. וכ"כ במנחת חינוך (מלאכת מחתך) "דלא שייך לא בונה ולא מכה בפטיש ולא מחתך באוכלי בהמה ומכל שכן באוכלי אדם לא שייך כל הנהו". ומבואר מכל הנ"ל דלא שייך איסור מחתך באוכלין היכא שמחתך באוכל לצורך עשיית כלי.

והנה בחיי אדם כלל ל"ו ס"ג כתב "נ"ל דאין מלאכת מחתך באוכלין, ודוקא דבר שהוא מאכל גמור, ואפילו אוכלי בהמה כגון עשבים ותבן". וכן במשנ"ב סי' שכב סקי"ח כתב "אין מלאכת מחתך שייך באוכלין". ומדבריהם נראה דבכל אופן שהוא, אין איסור מחתך שייך באוכלין, בין שמחתך באוכל לצורך עשיית כלי ובין שמחתך באוכל

לצורך אכילה, הכל מותר כיון "דאין איסור מחתך באוכלים".

ואכתי דברי החי"א והמשנ"ב צ"ב מהו מקור דינם, דבשלמא היכא שמחתך את המאכל על פי מידה כדי לעשותו כלי, בכה"ג מבואר בגמ' (ביצה לג) ובפוסקים הנ"ל דאין באוכלים משום "תיקון כלי" ולא שייך בהו איסור מחתך כלל, כיון שאין דרך לעשות כלי מאוכל, שאינו מתקיים [כמש"כ בר"ן], אולם היכא שחותך אוכל על פי מידה כדי להכשירו ולתקנו לאכילה, הרי הוא מתקן את המאכל לדבר שעומד לכך, וא"כ לכאורה אין לנו מקור מדברי הגמ' והפוסקים הנ"ל להתיר חיתוך באוכלין לצורך אכילה. [וראה במנ"ח מלאכת מחתך שכתב כעין סברא זו, דאע"פ שמבואר בגמ' ביצה הנ"ל שאין באוכלים משום תיקון כלי, מ"מ גם באוכלין שייך איסור דמכה בפטיש היכא שגומר את מלאכת האוכל ומכשירו לאכילה, ואין סתירה לזה מגמ' ביצה הנ"ל, דרק היכא שעושה מהאוכל כלי ליכא באוכלים איסור דבונה ומכב"פ ומחתך, משא"כ כשמתקן את האוכל לצורך אכילה, עיי"ש].

ואם תאמר דהטעם "דאין מחתך באוכלין" לצורך אכילה, משום שהאוכל מתכלה ונבלע בגוף האדם,

והר"ז חשיב כעושה מלאכה בדבר "שאינו מתקיים", [והגרפ"א דן בסברא זו בתוך דבריו במאמר, וכתב שכן נראה הטעם מדברי הגרשז"א, וראה להלן מש"כ בזה], זה אינו, שהרי איסור מחתך שייך גם בחותך דבר לצורך שימוש חד פעמי, ואחר השימוש הוא מתכלה, וכמו שהוכיח בשופי הגרפ"א פאלק שליט"א במאמר מגמ' שבת עד: "מאן דסלית סילתי [מבקע עצים דקים להבעיר האש] אי קפיד אמשחתא [מקפיד לחתוך במידה] חייב משום מחתך". הרי דאע"פ שנותן את העצים באש והם נשרפים ומתכלים מ"מ חייב משום מחתך. וכן מוכח מדברי המשנ"ב סי' ש"מ ס"ק מ"א שכתב "אם קורע נייר לקרעים לקנח את עצמו בהן או לשאר תשמיש הר"ז חייב משום קורע, ואם מכוין למידה הר"ז מחתך". ומבואר דאע"פ שקורע את הנייר כדי לקנח את עצמו, וע"י הקינוח הנייר נפסד ומתכלה, מ"מ שייך בזה איסור מחתך.

והביאור בזה, דזה וודאי שהעושה כלי או איזה תשמיש לצורך שימוש חד פעמי הר"ז חייב, ואע"פ שאחרי שמשתמש בכלי הוא מתכלה ונפסד, מ"מ הר"ז חשיב "עושה כלי" ואסור לעשותו בשבת. והדבר מבואר להדיא בכמה מקומות,

במתני' (ביצה דף לב.) איתא "ואין עושין פחמין ביום טוב ואין חותכין את הפתילה". ופרש"י ד"ה ואין "דאינהו נמי כלי נינהו לצורפי זהב, ופתילה נמי כלי היא להדלקה שצריכה עשייה ותיקון". וכן איתא בתוספתא "אין עושין הפתילה ביום טוב" והובא בשעה"צ סי' תקי"ד ס"ק נ"ב, וכתב שם בשעה"צ דלפי"ז אסור ליקח חתיכת צמר גפן ולמותחה בידו ולעשותה כמין פתילה ביו"ט משום איסור "דעשיית כלי".

והנה אע"פ דהאיסור לעשות פתילה הוא אפי' דהשימוש בפתילה הוא חד פעמי, שאחרי שהדליקה זורקה ואינו משתמש בה שוב, ומ"מ אסור משום עשיית כלי כיון "שהפתילה כלי היא להדלקה". והיינו דשימוש חד פעמי נמי חשיב שימוש.

וכן מבואר במתני' (ביצה לב:) "אין שוברין את החרס ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח". ומבואר בגמ' דהוא משום איסור דתיקון מנא. וכן איתא בגמ' (ביצה לד.) ת"ר "אין מפצעין את הקנה לצלות בו מליח" וכתב רש"י שם ד"ה אין "לתת קרומיותיו תחת המליח על האסכלה, שעושה כלי, דכל מידי דעביד להשתמש בו הוי תיקון כלי". והנה זה וודאי שהנייר והקרומיות שצולין עליו המליח הינם לשימוש חד פעמי, ואינם

**ב] הטעם שאין מחתך באוכלין -
שהוא דרך אכילה**

וביאור הדבר נראה ע"פ היסוד והכלל הגדול שהשריש לנו הבה"ל [בסי' שיח ס" ד ד"ה והדחתן], דלא שייך איסור מכב"פ באוכלין, ולכן פסק דמותר להדיח אוכל או לשרות אוכל בצונן, ואפי' בדבר שע"י השרייה נעשה המאכל ראוי לאכילה ונגמרה מלאכתו, והטעם כתב בבה"ל "משום דבענינים אלו של אוכל לא שייך שם של מכה בפטיש". וכן פסק הכי במשנ"ב סי' שיי"ח ס"ק ל"ז וז"ל "אבל בצונן מותר להדיחו ואף לשרותו, ואפי' בדבר שע"י השריה בצונן נעשה ראוי לאכילה, שכל דבר שאינו אוכל מותר לעשותו אוכל בשבת כמ"ש בסי' שכ"ד" עכ"ל.

והראיה שהביא הבה"ל ליסוד הזה [וכ"כ במשנ"ב ס"ק ל"ז] הוא מגמ' שבת (קנה). דפסקינן "דאשוויי אוכלא משוינן" וכמבואר בשו"ע סי' שכ"ד סעי' ו' וז"ל "מחתכין דלועין לפני הבהמה" וכתב במשנ"ב שם ס"ק ט"ו "ודוקא שהם קשים ואינם ראויים בלא חיתוך, אבל כשהם רכים הוי בכלל מטרך באוכלין ואסור". וכן נפסק שם בשו"ע ס"ז "מחתכין נבלה לפני הכלבים אפילו נתנבלה היום וכו' והני מילי בנבלה

ראויים לשימוש נוסף, ומ"מ אסור לעשותם בשבת וחשיב "עשיית כלי". וכ"כ הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות י"ב לענין איסור פתיחת פקק ממתכת, וז"ל "וכמו שאסור לקטום קיסם כדי לחצוץ בו פעם אחת בלבד את שיניו ואח"כ יזרקנו משום תיקון כלי כמבואר בגמרא ובשו"ע או"ח סי' שכ"ב וכו' עכ"ל.

וביאור הדבר נראה, עפ"י מש"כ רש"י "דכל מידי דעביד להשתמש בו הר"ז חשיב עשיית כלי". והיינו דהוקשה לרש"י אמאי פציעת הקרומיות מהקנה לצורך לצלות עליו מליח אסור משום "עשיית כלי" הרי אין זה אלא שימוש כל דהוא לזמן קצר ומתכלה אח"כ, וא"כ מאי עשיית כלי שייך בזה. ותירץ רש"י שאכן כל עשיית דבר להשתמש בו אפי' לשימוש כל דהוא הרי זה חשיב "עושה כלי" בין שהוא שימוש לזמן ארוך או שימוש חד פעמי לזמן קצר. ונמצא לסיכום, דכל עשיית כלי או איזה תשמיש אפי' לשימוש חד פעמי, הר"ז חשיב עשיית כלי לכל דבר, וחייב ע"ז הן משום מחתך והן משום מכב"פ. ומעתה צ"ב אמאי אין איסור מחתך שייך באוכלין כשחותך לצורך אכילה [וכן במב"פ באוכלין וראה להלן].

הקשה שאי אפשר להם לאוכלה בלא חתיכה". ומבואר מדברי הגמ' והפוסקים דמאכל שאינו ראוי לאכילה אלא א"כ מחתכו, מותר לחתכו ולרסקו ואע"פ שע"י החיתוך הוא מכשיר ומתקן את המאכל והופכו להיות ראוי לאכילה, ואין בזה איסור. ולמד מזה הבה"ל דהכא נמי מותר להשרות ולהדיח מאכל במים צוננים ואע"פ שע"י ההדחה המאכל נעשה ראוי לאכילה, הרי זה מותר. וכמו שמוכח מהשו"ע סי' שכ"ד "שכל דבר שאינו אוכל מותר לעשותו אוכל בשבת" [לשון המשנ"ב שם ס"ק ל"ז]. ולא שייך איסור מכה בפטיש באוכלין.

אומנם עדיין צ"ב הטעם אמאי באמת אין איסור מכה בפטיש באוכלין, הרי גומר את מלאכת האוכל ומכשירו לאכילה והופכו מאינו ראוי לראוי, ומה לי גומר ומכשיר חפץ לשימוש ומה לי גומר ומכשיר מאכל לאכילה. וכן צ"ב אמאי מותר לחתוך מאכל שאינו ראוי לאכילה וע"י החיתוך נעשה ראוי לאכילה, וכמבואר בגמ' (שבת קנה.) "אשוויי אוכלא משויינן". והבה"ל כתב ויסד את הדין דאין מכה בפטיש באוכלין, אך לא ביאר מהו באמת הטעם דאין מכה בפטיש באוכלין.

ונראה ביאור הדבר, עפ"י דברי תשובות הרשב"א [ח"ד סי'

ע"ה] שהובא בר"ן [שבת עד:] וברמ"א ובבית יוסף [סי' שכ"א סע' יב] וז"ל תשובות הרשב"א "שאלת אם מותר לפורר פתיתי לחם לתת לפני התרנגולים בשבת אם איכא למיחש משום טחינה או לא, דמסתברא דשרי כדקי"ל דשוויי אוכלא משויינן, ותנן נמי שבת (קנו.) מחתכין הדלועים לפני הבהמה וכו', ולא דווקא לפני הבהמה דסגי בחתיכות גדולות אלא הוא הדין בעוף דכל שיווי אוכל שוויין, ואורחא דמילתא קתני. אלא דקשייא ליה ע"ז מהגמ' בשבת פ' כלל גדול (עד:) האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן ואם באנו לומר שלא לצורך היום קאמר אלא כדי לבשלו וכו', והדבר צ"ע אי טוחן ממש קאמר האיך נתיר מלאכה דאורייתא לפני עופות ובהמה וכו'.

תשובה: מסתברא דהא דפריס סילקא דווקא במחתך דק דק כדי לאכלו למחר או לבו ביום ולאחר שעה, דדרכו של סילקא לחותכו דק דק לערב לבשלו וכל שדרכו בכך ומניחו לאחר שעה חייב אבל לאכלו מיד מותר, דלא אסרו על האדם לאכול מאכלו חתיכות קטנות או גדולות, דכעניין שאמרו לעניין בורר וכו', והילכך אף לפורר לפני התרנגולין להאכילם מותר לאלתר, דשוויי אוכלא משויינן עכ"ל.

ובמג"א (שכ"א ס"ק ט"ו) הביא את תשובת הרשב"א והוסיף "שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות, א"כ הוי דרך אכילתו בכך". ובשו"ע הגר"ז (סי' שכ"א סע' י') ביאר דברי הרשב"א וז"ל "אבל מותר לחתוך דק דק כדי לאכול לאלתר דלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות קטנות או גדולות, א"כ דרך אכילתו לאכול גם בחתיכות קטנות, וכל שהוא דרך אכילה אין בו משום מלאכה".

טוחן ולאן בורר אלא נטפל לאכילתו".

וכן ביאר באגלי טל (מלאכת טוחן ס"ק כ"ד) וז"ל "וסברת הרשב"א הוא משום שדרך סמוך לאכילה לחתוך ולאכול, וכן לשון הרשב"א שלא אסרו על אדם לאכול מאכלו גדולות או קטנות, והיינו משום דרך אכילה וכו', ה"ה טוחן כיון שסמוך לאכילה חותך ואוכל, ולא אסרו עליו לאכול חתיכות קטנות" עיי"ש.

מוכח מדברי הרשב"א והר"ן הנ"ל דכל פעולה שהדרך לעשותה במאכל לצורך הכשרתו לאכילה "חשיב כדרך אכילה, וכל שהוא דרך אכילה אין בו משום מלאכה" [לשון הגר"ז]. "ולא חייל עליה שם עובדא ועמל מלאכה" [לשון החזו"א]. ויסוד זה למדו הרשב"א והר"ן מהגמ' (שבת קנה). דאשווי אוכל משויינן, דמותר לחתוך ולהכשיר מאכל שאינו ראוי לאכילה ולעשותו ראוי לאכילה, ואין בזה משום מלאכה. ולפי"ז כתבו הרשב"א והר"ן, דאע"פ שהמחתך את הירק דק דק אסור משום טוחן מה"ת, היינו כשחותך לאכול לאחר זמן אבל כל שחותך את הירק דק דק כדי לאכול לאלתר הרי זה מותר, ואע"פ שהמאכל אינו ראוי לאכילה בלא החיתוך, כיון דהוי דרך אכילה ואין

וכן ביאר החזו"א (סי' נ"ז ד"ה ואמנם) וז"ל "ולכן נראה דלא התיר הרשב"א רק חיתוך דק דק, כיון דעיקר החיתוך הוא דרך אכילה אין חילוק בין חתכות קטנות וגדולות והכל מיקרי דרך אכילה, אבל ריסוק היינו כתישה כמעשה הטחינה ממש ואין זו דרך אכילה אלא תיקון המאכל על צורה אחרת אין אכילתו מיד פועלת כאן כלום". [ולפי"ז מובן דמלאכת דש, לש, ומגבן חייב. ולא חשיב דרך אכילה כיון "שמתקן את המאכל על צורה אחרת"].

ועוד כתב החזו"א (סי' ס"א ד"ה ומש"כ) וז"ל "דהאכילה התמידית היא דרך ברירה ודרך טחינה, ולא חייל עליה שם עובדא ועמל מלאכה, והלכך אף במכין סמוך לסעודתו לאו

בזה משום מלאכה וכו"ל. [כ"כ במשנ"ב סי' שכ"א ס"ק ל"ג - מ"ד].

ומעתה יובן גם מה שפסק המשנ"ב (סי' שיח ס"ק ל"ז) שמותר להדיח ולשרות מאכל במים צוננים, וע"י כך לרככו או לגמור את מלאכתו ואפילו שאינו ראוי לאכילה בלא השריה, ומשום דאין איסור מכה בפטיש באוכלין. ולפי מש"כ לעיל מובן הדבר, שכן כל פעולה שהדרך לעשותה לצורך הכשרת המאכל לאכילה, חשיבה "דרך אכילה" ואין ע"ז שם מלאכה כלל. ודין זה למד המשנ"ב מדין "דאשוי אוכלא" (המבואר בגמ' שבת קנה). "שכל דבר שאינו אוכל מותר לעשותו אוכל בשבת כמבואר בסי' שכ"ד" [לשון המשנ"ב שם], והיינו כמו שמותר להכשיר אוכל לאכילתו ע"י שחותכו חתיכות קטנות ואין בזה משום מלאכה, כיון דהוי "דרך אכילה". הכא נמי מותר להשרות ולהדיח מאכל במים צוננים ועי"כ נעשה ראוי לאכילה, מכיון שזהו דרך תיקונו והכשרתו הר"ז נחשב "לדרך אכילה" ואין בזה משום מכה בפטיש.

ונמצא לפי"ז דמאותה הגמ' (שבת קנה, "אשוי אוכלא משוינן") שהרשב"א והר"ן הוכיחו, דמותר לחתוך ירק דק דק סמוך לאכילה ואין בזה איסור טוחן משום דהוי "דרך

אכילה" בכך, אף הבה"ל הוכיח משם (גמ' שבת קנה). דאין מכה בפטיש באוכלין. וטעם אחד לשניהם, דכל פעולה שרגילים לעשות תמיד כדי להכין ולהכשיר את המאכל לאכילתו הר"ז חשיב דרך אכילה ולא שם מלאכה חיל עליה.

ומעתה נבין באר היטב הטעם "דאין מחתך באוכלין", דמכיון שחיתוך המאכל לפי מידה הוא מהפעולות הרגילות והשכיחות שנעשות לצורך הכנת המאכל בכל מיני אופנים וכדלהלן, כגון: שרוצה לחלק מאכל חשוב [כגון: גלידה, עוגה, או פרי יקר] לכל בני הבית שוה בשוה ומקפיד לחתוך לכל אחד על פי מידה שוה. וכן מצוי שחותך מאכל [בשר ודגים ושאר מטעמים] ומקפיד לחלקו לפי מידה כמה שצריך לסעודה זו והשאר משאיר לסעודה אחרת.

וכן מצוי שחותכים מיני פירות כמו אבטיח ומלון, ומקפידים וטורחים להגיש אותם לפני המסובים כשהם חתוכים לפרוסות בגודל שוה, כדי שיראה יפה ונעים לאכול. וכן מצוי שחותכים מיני ירקות כמו גזר ומלפפון ופלפל, ומקפידים להגיש אותם למסובים כשהם פרוסים לחתיכות השוות בגודלם, כדי שיראה יפה ונעים לאכול.

וכן מצוי שמקפיד לחתוך מאכל עפ"י מידה מטעמי בריאות, כגון: חולה סכרת וכיוצ"ב מיני מחלות אחרות ל"ע שמקפיד לאכול רק חצי תפוח או חצי בננה וכו'. וכן כל שחותך תבלינים או ירקות חריפים או בצל כדי ליתנם במאכל, וודאי שמקפיד לחותכם עפ"י מידה, כדי שהמאכל לא ינוק.

הרי לנו מדוגמאות רבות ושונות שחיתוך מאכל לפי מידה היא פעולה רגילה ומצויה לצורך הכנת המאכל לאכילה. ונראה דמשום כך, חיתוך אוכל לפי מידה, נחשב לדרך אכילה ואין בו משום מלאכה. וכמש"כ בשו"ע הגר"ז (סי' שכ"א סע' י') לבאר את דברי הרשב"א וז"ל "אבל מותר לחתוך דק דק כדי לאכלו לאלתר, ולא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות קטנות או גדולות, א"כ דרך אכילתו לאכול גם בחתיכות קטנות, וכל שהוא דרך אכילה אין בו משום מלאכה". והכא נמי לעניין "מחתך באוכלין", דאין אומרים לאדם לאכול את מאכלו במידה כזו או במידה אחרת, והדבר ק"ו דאם במלאכת טוחן שהיא מלאכה דאוריתא הנאמרה באוכלין התיר הרשב"א לחתוך דק דק משום שהוא דרך אכילה, על אחת כמה וכמה לגבי מחתך באוכלין, דאיסור מחתך לא

נאמר כלל באוכלין אלא בעשיית כלי, הר"ז פשוט שכל החותך אוכל עפ"י המידה הנצרכת לו לצורך אכילתו הר"ז דרך אכילה ולא הוי מלאכה.

והנה הגרפ"א פאלק שליט"א כתב "די"ל דהא דאין מחתך באוכלין, היינו משום דאין חשיבות של חיתוך למידה בדבר אוכל וכו' משא"כ גלולה רפואית שהכמות שבכל חצי הוא חשוב מאוד דפחות מזה לא מספיק ויותר מזה יזיק לחולה י"ל שהחיתוך למידה נחשב למלאכה". ע"כ.

ובמחילה מכ"ת דבריו תמוהים, דהרי מצוי ביותר שמקפידים לחתוך את המאכלים עפ"י מידה מדויקת ואנשים מיחסיים לכך חשיבות רבה, וכמש"כ בדוגמאות דלעיל שחותך תבלינים או בצל ומיני ירקות חריפים ומקפיד לחתוך עפ"י מידה מדויקת שאם לא כן יהרס המאכל. וכן החותך מאכל ומקפיד על מידתו מטעמי בריאות, כגון: חולי סכרת וכיוצ"ב שאם לא יקפיד על המידה, המאכל יזיק לו. וכן הפורס עוגה או גלידה ע"מ לחלקה לכל אחד מהאורחים והמסובים, התם ודאי מקפיד שהמנות יהיו שוות בגודלם, ועוד הרבה דוגמאות כיוצ"ב שאנשים מקפידים ביותר על חיתוך מאכלם עפ"י מידה מדויקת. ולדברי הגרפ"א

שליט"א יוצא שבכל הדוגמאות הנ"ל יהא אסור לחתוך המאכל עפ"י מידה כיון "שהקפדתו חשובה ביותר", ואיך יתכן ששום אחד מהפוסקים לא רמז לאסור לחתוך אוכלין לפי מידה כשהקפדתו חשובה, ומאן מפסי לן מה נקרא "הקפדה חשובה" שאסורה בחיתוך עפ"י מידה, ומה נקרא "הקפדה שאינה חשובה" המותרת. לכן נראה פשוט דלא זו הסיבה להא דאין מחתך באוכלין.

ומה שהגרפ"א שליט"א הביא סמך לחידושו, דבחיכות תליא מילתא, מהא דמותר לברור במין אחד. לענ"ד אינו דומה כלל, דהא דאין בורר במין אחד הוא דין מיוחד במלאכת בורר, וכמו שביאר בחמד משה סי' שיי"ט ס"ק ב' דהטעם שאין בורר במין אחד, הוא משום דאין דרך הבוררים לברור במין אחד, ואיסורא דמלאכת בורר בדרך הבוררים תליא מילתא, ואין דרכו של בורר לברור מין אחד מקצתו ממקצתו. עיי"ש. וכן ראה בתוספת שבת סי' שיי"ט ס"ק י', ומבואר מדבריו דהטעם שאין בורר במין אחד, כיון דאיסור בורר בהפרדת אוכל מפסולת תליא מילתא, ובמין אחד מה שאינו רוצה לאכול לא חשיב פסולת, עיי"ש. איך שלא יהיה נמצא שהדין דאין בורר במין אחד, הוא דין ותנאי מיוחד במלאכת בורר משום

דצריך להיות כדרך הבוררים, וא"א ללמוד מזה שבאופן כללי אין חשיבות לחילוק מאכל לחתיכות.

אלא הטעם הוא כמש"כ לעיל דההיתר של "חיתוך באוכלין" הוא משום "שדרך אכילתו בכך", ולכן אפילו שהחיתוך עפ"י מידה הוא נצרך וחשוב ביותר [כמש"כ בדוגמאות דלעיל שחותך תבלינים או ירקות חריפים, וכן בנד"ד שחותך גלולה רפואית] ובלא שיחתוך עפ"י מידה אינו יכול להשתמש במאכל [או בגלולה] הרי זה מותר "דהוי דרך אכילה", וכמו שמצינו בשו"ע שכ"ד ס"ז שמותר לחתוך המאכל לפני הבהמה ואע"פ דבלא שיחתוך אי אפשר לאכול המאכל, וכן בדין הרשב"א דמותר לחתוך הלחם לפני התרנגולים לאלתר דק דק אפי' שאינם יכולים לאכול בלא החיתוך כמבואר במשנ"ב סי' שכ"א ס"ק ל"ג. וכן בדין דאין מכה בפטיש באוכלין הוא אפי' במקום שבלא פעולת הגמר מלאכה אינו ראוי לאכילה. והיינו משום דכל פעולה להכשרת האוכל הנכללת בדרך אכילה מותרת בכל אופן שהוא ואין עליה שם מלאכה.

ומלאכת מחתך עדיפא טפי מטוחן, דבחיתוך אוכל לפי מידה אינו עושה שום שינוי במאכל אלא מחלק המאכל לחתיכות, משא"כ

דמלאכת מוחק אינו קשורה כלל להכנת המאכל ואינה בכלל הפעולות "התמידיות" לצורך האכילה, ובכה"ג לא חשיב דרך אכילה. אולם לענין מלאכת מחתך, דחיתוך אוכלין לפי מידה הוא דבר מצוי ורגיל לצורך הכנת המאכל ושפיר הוי מלאכה תמידית, ובכה"ג אפי' להחזו"א שפיר מובן "דאין מחתך באוכלין" לצורך אכילה ולא חייל עליה שם עובדא ועמל מלאכה.

ולסיום הענין דהיתר "דרך אכילה" נביא את דברי הרלב"ג בפירוש על התורה פרשת יתרו [הובא בשביתת השבת מלאכת דש ס"ק צ"ט] וז"ל "מבואר שהאכילה אינה בגדר מלאכה אבל היא נכנסת בגדר הפעולות הטבעיות, כי בעלי חיים כולם יעשו זה הפועל ולזה לא נאסרה בשבת, כמו שנאמרה בביאור [שמות ט"ז כ"ה] "אכלהו היום כי שבת היום". ובהיות הענין כן, הנה שבירת הדברים שהם לצורך אכילה לא יקרא מלאכה, כאלו תאמר שבירת האגוז לאכול מה שבתוכו כי זה יעשוהו הבעלי חיים ג"כ בשיניהם, וגם שבירת הכלים לקחת מה שבתוכה מהאוכלים וכו', ולזאת הסיבה בעינה מותר לאדם לחתוך האוכלין לפני בהמתו". ובשביתת השבת שם כתב על דברי הרלב"ג "והנה ע"י הנחה זו

בטוחן שהוא מלאכה שנאסרה באוכלין, כיון שהטחינה היא שינוי בצורה ובמהות המאכל, שנהפך ממאכל רגיל למאכל טחון (ראה חזו"א סי' נז), ולכן התירו רק לחתוך בדרך אכילה לאלתר, ואסור לחתוך דק דק לאח"ז. ואילו במחתך באוכלים מותר אפי' לאח"ז, כיון שהוא דרך אכילה ואינו מלאכה כלל, וכן בדין מכה בפטיש באוכלין שרי אף כשאוכל לאח"ז, כיון שאינו אלא מכשיר את המאכל (ע"י הדחה או שריה במים צוננים) שיהיה ראוי לאכילה ואינו עושה שינוי בגופו והוא דרך אכילה ואינו מלאכה כלל.

והנה הט"ז בסי' ש"מ סק"א כתב להתיר לשבור האותיות שעל העוגה כיון ששובר ומוחק את הכתב בדרך אכילה ושרי דומיא דבורר וטוחן דמותר בדרך אכילתו, והקשה ע"ז החזו"א (סי' ס"א סק"א) "דאכילה התמידית היא דרך ברירה ודרך טחינה ולא חייל עליה שם עובדא ועמל מלאכה, והלכך אף במכין לסעודתו לאו טוחן ולא בורר אלא נטפל לאכילתו, אבל אין אכילה התמידית דרך מחיקה, ומלאכת מחיקה שפיר מלאכה היא דרך אכילה וכש"כ במשבר [האותיות שע"ג העוגה] אפי' סמוך לסעודה". ונראה דקושית החזו"א הוא דוקא על מחיקת אותיות,

יפתחו הרבה מנעולים ויתישרו כמה גבנונים".

ג] ישוב הקושיות על פסק הגרשז"א בדין חיתוך גלולה רפואית לשתיים

כתב בספר שש"כ פרק ל"ג הלכ' ד' "ומותר לחתוך גלולה לשני חצאים שווים כדי להשתמש בחצייה ואין בזה משום איסור מחתך". ובהערה לו' כתב "שמעתי מהגרשז"א זצ"ל וסברתו עמו, דאף שמקפיד על המידה, מ"מ מלאכת מחתך שייכת רק אם רוצה להשתמש אח"כ בדבר החתוך, ולא כשרוצה לבלוע דחשיב כאוכל, וגם פתילה שרוצה להכניסה לתוך הגוף חשיב לעניין זה כאוכל".

ותמה ע"ז הגרפ"א פאלק שליט"א במאמר וז"ל "מש"כ בריש דבריו דמחתך הוי רק כאשר בדעתו להשתמש אח"כ בדבר החתוך אבל אם עומד לבלועו אין זה במסגרת המלאכה ומשמע מדבריו דזהו הטעם לדינא דאין מחתך באוכלין. תמוה לי מאוד מגמ' דשבת (עד:) "אמר מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן (ופרש"י דסלית סילתי, עצים דקים להבעיר האש) אמר רב אשי אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך (ופרש"י ואי קפיד אמשחתא, לחתכן במידה) ע"כ לשון הגמ' והובא להלכה בשעה"צ סי' שכ"א ס"ק נ'. ולכאורה זה סותר

הנחת הגאון זצ"ל, דהא מיירי בחותך עצים כדי להבעירם, ומדקפיד אגדלם חייב משום מחתך, והא לא ישתמש בהעצים כלל דיתנם באש ויהיו נשרפים שם ואעפ"כ חייב משום מחתך, ומה לי מחתך ושוורף או מחתך ובלוע, ומוכח מזה דגם באופן זה יש חיובא דמחתך, וע"כ לסיבה להא דאין מחתך באוכלין הוא משום דאין חשיבות בגודל חתיכת האוכל וכו', וצ"ע ג".

ונראה שהגרפ"א שליט"א הבין בדברי הגרשז"א שכתב "מלאכת מחתך שייכת רק אם רוצה להשתמש אח"כ בדבר החתוך, ולא כשרוצה לבלוע דחשיב כאוכל, וגם פתילה שרוצה להכניסה לתוך הגוף חשיב לעניין זה כאוכל". דהטעם שאין מחתך באוכלין הוא משום שהאוכל נבלע בגוף ואינו מתקיים, וע"כ הקשה מגמ' (שבת עד:) דמוכח שמלאכת מחתך שייכת גם בחותך עצים להסקה והם מתכלים ונשרפים.

אולם נלע"ד דלא לזה כיון הגרשז"א, דזה פשוט וידוע דכל הדברים שאסורים משום "עשיית כלי" שקשורות למלאכת: מכב"פ, קורע, מחתך, אסורות גם אם מתקן את הדבר לשימוש חד פעמי ואח"כ מתכלה או נזרק, וכמו שכתבנו להוכיח כן באריכות לעיל אות א'. וכמש"כ

הגרשז"א בעצמו בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' י"ב וז"ל "נראה דאף שמלאכת מחתך היא אפילו כשהכלי הוא רק לפעם אחת בלבד כמו בקוטם קיסם לחצוץ בו שיניו וזורקו מיד". וכ"כ במנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות יב' לענין מלאכת מכפ"ב, ופשוט. [נראה בלשון הגרשז"א בשש"כ דלא הזכיר כלל הטעם שהמאכל מתכלה ואינו מתקיים].

אלא נראה דכונת הגרשז"א לבאר, דאע"פ שהגלולה הרפואית אינה אוכל ממש, וכש"כ הפתילה שאינה ראויה למאכל אדם, מ"מ כיון שבולע את הגלולה בפיו, וכן כיון שמכניס את הפתילה לגופו, הר"ז "מעשה אכילה" ודינו כאוכל, שמותר לחותכו ולהכשירו מידי דהוי "דרך אכילה", וכדקימ"ל "אין מחתך באוכלין" ולכן מותר לחותכו לפי מידה.

ומעתה לא קשיא קושית הגרפ"א שליט"א, מחותך עצים להסקה דחייב משום מחתך, דזה וודאי דכל שמחתך כדי להשתמש איזה שימוש בחפץ אפי' לצורך שימוש חד פעמי של שריפה וכילוי הר"ז חייב. ומשום דכל העושה איזה דבר לשימוש חד פעמי נמי חשיב "עשיית כלי" וכמבואר באריכות במש"כ לעיל אות א'. אולם שאני

חיתוך גלולה וחיתוך פתילה רפואית, דמכיון שהוא בולעם לתוך גופו אינו נחשב כלל "לשימוש" רגיל שחל עליו שם של "עשיית כלי" או "מחתך", והר"ז חשיב "כמעשה אכילה" ונידון כאוכל לענין זה דלא שייך בו איסור מחתך, ופשוט. [ומה שהגרשז"א מוסיף שגם פתילה מותר לחתוך, אתא לאשמועינן דאע"פ שהפתילה אינה ראויה כלל למאכל אדם, מ"מ כיון שנבלעת בגופו של אדם הר"ז נחשב כמעשה אכילה ודינו כאוכל, ומיושבת הערת הגרפ"א אמאי הגרשז"א הדגיש שמותר גם לחתוך פתילה].

ועוד הקשה הגרפ"א שליט"א "ותימה אמאי יש ממרח במשחות שהם תרופות ונבלעות בגוף האדם וכמבואר (שבת יח.) בנוגע לקילורין שהוא משחה עבה ששמים על העין לרפואתו וכו', ומבואר דבזה אין לדמות אוכלין ותרופות אהדדי". ולפמש"כ לעיל הכא נמי לא קשיא, דשאני משחה שמורחה על גופו והרי היא כמו כל חפץ ותשימש משתמש בו לצורכו, ובכה"ג חשיב שימוש אפי' כשמתכלה וכמבואר לעיל, משא"כ כשממרח אוכלין כדי לאוכלו הרי זה דרך אכילה ואין ע"ז שם מלאכה, וכן בגלולה רפואית שבולע בפיו הר"ז "מעשה אכילה" ולא חשיב

משתמש בחפץ אלא נידון "כאוכל"
ואין מחתך באוכלין.

נמצא דהא דקימ"ל "אין ממרח
באוכלים" היינו דוקא
כשהמירוח הוא לצורך אכילה, אבל
אסור למרח באוכל לצורך אחר, וכ"ה
מפורש בחיי אדם כלל ל"ה ס"ד
שאסור לסתום חור של כלי בבצק
משום איסור ממרח, והיינו משום
שהמירוח אינו לצורך אכילה. וכן כתב
בשש"כ פרק י"א ס' ל"ד "אבל אסור
למרוח דברי מאכל שלא לשם אכילה
כגון למרוח מרגרינה או חמאה על
שפתיים יבשות".

ועוד הקשה הגרפ"א מדין אין צביעה
באוכלין וז"ל "דאע"ג דאין
צביעה באוכלין, כתב הפמ"ג שאם
צובע המאכל כדי שיקפצו ע"ז
הקונים, הרי זה אסור משום איסור
צובע, הרי לן שוב שהגם דכללא הוא
דאין צביעה באוכלין וכו' מ"מ כאשר
נולד מצב של צביעה באוכל שחשוב
הוא, ס"ל להפמ"ג דאז שוב הוי
צביעה דאורייתא, וכ"כ בנד"ד חיתוך
חשוב הוא".

ולענ"ד לא דמי, דמה שאסר הפמ"ג
לצבוע המאכל כדי שיקפצו
עליו הקונים אינו משום "החשיבות"
של הדבר, אלא משום דבכה"ג
הצביעה אין לה שום צורך ותועלת

לאכילה, ולא אמרו אין צביעה
באוכלין אלא כשהצביעה היא
לתועלת האוכל דאז הוא "כדרך
אכילה", אבל כשצובע כדי שיקנו אין
לזה שייכות לאכילה עצמה ואסור
[ראה שכ"כ בטל אורות הספרדי
(מלאכת צובע) וכן בקהלות יעקב שבת
סי' מ'], ומשא"כ בחיתוך גלולה
רפואית, החיתוך עפ"י מידה הוא
לתועלת ולצורך הרפואה ובכה"ג
אמרינן "אין מחתך באוכלין".

והכי נמי לענין מחתך באוכלין לא
התירו אלא כשהחיתוך הוא
לצורך האכילה דאז הוא מותר משום
"דרך אכילה", אבל אם מחתך אוכל
עפ"י מידה שלא לצורך אכילה, כגון
חותך כרוב או חסה במידה מסוימת
כדי לקשט בו, או שרוצה לעשות
מהאוכל איזה דוגמא לנוי [חותך את
קליפת האבטיח בצורת סלסלה] ולא
לצורך אכילה, בכה"ג הר"ז אסור
לחתוך אוכל על פי מידה. ראה שכ"כ
בשש"כ פרק י"א סעיף ט"ו.

ועוד הקשה הגרפ"א שליט"א מדין
דאין מכב"פ באוכלין וז"ל
"בנוגע להא דאיפסק בביאור הלכה
סי' שי"ח ס"ד ד"ה הדחתן דאין
מכה בפטיש באוכלין וכו'. ותימה
דמצאנו פעמיים דאסורים פעולות
באוכלין מטעם תיקון אוכל שהוא
משום מכה בפטיש, ראשית - דינא

ליישב את הקושיות הנ"ל על הבה"ל, נראה לפי מש"כ לעיל אות ב', דהטעם דס"ל להבה"ל דאין מכה בפטיש באוכלין הוא משום דכל שעושה פעולה במאכל לצורך הכשרתו לאכילה הוי בכלל דרך אכילה ולא חשיב מלאכה, אולם היינו דוקא בפעולות שרגילים לעשות לצורך הכנת המאכל לאוכלו כמות שהוא, אבל כשעושה פעולה "לתקן את המאכל על צורה אחרת לא חשיב דרך אכילה" נכ"כ החזו"א סי' נ"ז ד"ה אמנם, דהרשב"א התיר רק חיתוך דק דק לאלתר, אבל ריסוק אסור, כיון שמתקן על צורה אחרת לא חשיב דרך אכילה]. וכן כתב במג"א סי' ש"כ סק"ז דסחיטת בוסר אסורה אפי' לאלתר, כיון דהסחיטה הוא נתינת צורה חדשה לפרי ולא מיקרי דרך אכילה. וכן מצינו באיסור מחבץ המבואר בשו"ע סי' שי"ט סי"ז דאסור לחבץ אפי' לאכול לאלתר כיון שאינו דרך אכילה אלא יוצר דבר חדש מהחלב נכ"כ בתהל"ד סי' שי"ט ס"ק י"א עפ"י דברי המג"א דלעיל בדין סחיטת בוסר].

ומעתה נראה דלכן אסור גם לרסק השלג ולהופכו למים, דע"י הריסוק הוא יוצר דבר חדש מהשלג והופכם למים, והוי כבורא דבר חדש, ובכה"ג לא חשיב מתקן מאכל "בדרך

דאין מרסקין את השלג עד שיזובו המים, ופרש"י משום דדמי למלאכה שבורא מים הללו, ומפרש השולחן עצי שיטים לבעל מרכבת המשנה דדמי למכה בפטיש. ושנית - דינא דאין מפרישין תרומות ומעשרות בשבת שהובא במשנ"ב סי' של"ט ס"ק כ"ב, ופירש הרמב"ם שהוא מפני שמתקן אותם בשבת. ועוד שלישית - בסי' שכ"ג ס"ק ל"ז כתב בשם הפמ"ג שמותר לשער שישים כדי להתיר המאכל אחר שנתערב בו איסור, ודוקא בדעת ובמראה עיניו, הא למדוד לא, אע"ג דמדידה דמצוה שרי, הכא נראה כמתקן בעושה מעשה בידים.

וכל זה תמוה מאוד, אחר שקבע המ"ב בתוקף דאין לחוש כלל להשיטה שיש מכב"פ באוכלין. וכבר תמה כן בספר עמק ברכה. וצ"ל דמחמת גודל איכות התיקון שנעשה במה שברא מים מדבר שאינו מים, או במה שמסיר איסור מע"ג פירות, יש דרגא של תיקון שנכנס למסגרת מכה בפטיש, הגם דריכוך אוכל כמו בישול אינו בכלל מכה בפטיש כלל. ולפי"ז גם אם נדמה תרופות לאוכלין, יתכן דיש בהם מחתך למדה מחמת חשיבותו, הגם שבסתם אוכלין אין בחיתוך למדה משום מלאכת מחתך" עכ"ד.

אכילה" אלא הוא "מתקן את המאכל על צורה אחרת", דאסור לעשותו בשבת. ולא דמי להא דאין מכה בפטיש באוכלין, דהתם המאכל נשאר ונאכל כמות שהוא, אלא שעושה בו את פעולות הגמר ומכשירו לאכילה, אבל אינו הופכו לצורה אחרת ולמהות אחר.

וע"ד מה שהקשה עוד הגרפ"א שליט"א על הבה"ל, מהא דאין מפרישין תרומות ומעשרות בשבת משום שהוא מתקן המאכל, וכן מהא דאין מודדין לשער שישים כדי להתיר המאכל שנתערב בו איסור משום שנראה כמתקן בידים.

ונראה לבאר פשוט לפמ"ש"כ לעיל, דהטעם דאין מכפ"ב באוכלין הוא משום דתיקון המאכל הוי דרך אכילה ואינה מלאכה, והיינו דוקא כשמתקן בגוף המאכל בפעולות הרגילות שעושים לצורך הכנת המאכל לאכילתו, כמו חיתוך המאכל לחתיכות או שריתו במים כדי לרככו או להדיחו מהמלח וכיוצ"ב [ראה חזו"א סי' ס"א ס"ק א' שכתב "האכילה התמידית היא דרך ברירה ודרך טחינה ולא חייל עליה שם עובדא ועמל מלאכה"], משא"כ כשמתקן את המאכל מבחינה רוחנית ודינית כמו הפרשת תרו"מ וביטול בשישים, שאינו פעולה של התעסקות

בהכנת המאכל ואינו עושה שום פעולה בגוף המאכל, אלא רק מסלק מעל המאכל את האיסור דרביע עליה, בכה"ג לא ניכר ולא נחשב התיקון "דרך אכילה". והרי זה נראה כמתקן את האוכל, ואסור.

נמצא לסיכום בדברי הבה"ל, דבכל אופן שעושה פעולה להכשרת האוכל ותיקונו לאכילה אין בזה משום מכה בפטיש, ולא שנא אם הפעולה היא "פעולה חשובה" או פעולה "שאינה חשובה" [וכמ"ש"כ הגרפ"א שליט"א בדעת הבה"ל], ולעולם לא נוהג מכפ"ב באוכלין מידי דהוי דרך אכילה. וכן נראה מדברי הבה"ל שם שכתב "אלא וודאי דבענינים אלו של אוכל לא שייך שם מכה בפטיש וכו' היוצא מדברינו דענין מכה בפטיש בדבר אוכל הוא דבר חדש שלא נמצא בפוסקים, ועל כן אין להחמיר בהדחת צונן בשום גונא".

ומפורש בדבריו שהכלל דאין מכה בפטיש באוכלין הוא בכל גונא ואין מקום לחלק בין תיקון חשוב או לאו. [ובכלל אינו ברור מש"כ הגרפ"א שליט"א דתלוי בחשיבות, דלפי מה נקבע כל פעולה ופעולה שעושה באוכלין אם הוא "תיקון חשוב" או לא, וכמ"ש"כ לעיל מזה]. אלא על כרחך, דמה שאסרו

להפריש תרו"מ וכו' הוא משום שתיקון המאכל בדרך רוחנית לא נקרא ונחשב לתיקון של דרך אכילה וכמש"כ, ואין מזה שום קושיה על הבה"ל.

חור, וכן אסור לחתוך קליפה של אבטיח למעין סלסלה אחרי שהוציאו ממנה את האוכל, דבכה"ג לא הוי דרך אכילה [כ"כ בשש"כ פרק י"א סעיף ט"ו].

ד] סיכום הדברים

א] קימ"ל דאין מחתך באוכלין, והיינו דמותר לחתוך כל מאכל עפ"י מידה הנצרכת לו לצורך אכילתו [משנ"ב סי' שכ"ב ס"ק י"ח]. וכן קימ"ל דאין מכה בפטיש באוכלין, והיינו שאוכל שאינו ראוי לאכילה מותר לעשותו אוכל בשבת, [משנ"ב סי' שי"ח ס"ק לח']. וביארנו דהטעם בכל הנ"ל הוא משום דהוי דרך אכילה ואין על זה שם מלאכה [ראה במאמר אות ב'].

ב] לא התירו לחתוך מאכל עפ"י מידה אלא כשהחיתוך הוא לצורך האכילה, אבל אם מחתך מאכל שלא לצורך האוכל, אלא לכל לצורך אחר יש בזה משום מחתך. ולכן אסור לחתוך קליפה של תפוז לפי מידה מסוימת כגון לסתום בו איזה שהוא

ג] גלולה רפואית מותר לחותכה לשתיים כדי להשתמש רק בחציה, ואין בזה משום איסור מחתך. מכיון שבולע את הגלולה לתוך גופו הרי זה "מעשה אכילה" ונחשב כאוכל, וקימ"ל אין מחתך באוכלין. וה"ה שמותר לחתוך פתילה רפואית לשתיים, כיון שמכניסה לתוך גופו הרי היא חשובה כאוכל. כן פסק מרן הגרש"ז אורבך זצ"ל.

סיימתי בס"ד לכתוב בירור סוגיא חשובה זו, ולברר מקחו של צדיק מו"ר מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכל עולם התורה וההלכה שותים בצמא את דבריו ויגעים בחידושי - ביום ד' ער"ח שבט תשע"ד פה ירושלים עיה"ק.

חנן כהן

מח"ס "בנין שבת" על מלאכות
בונה מכב"פ מחתך תופר וקורע

הרב פסח אליהו פאלק

בעמח"ס שו"ת מחזה אליהו

בענין הנ"ל ומענה להשגות

חשש דמלאכת מחתך בחיתוך גלולה רפואית לחלקים שוים

"וגם שיהיה דעתו לאכול מיד שאז לאו דרך ברירה היא אלא דרך אכילה היא".

והיכן שאין מלאכה במה שהוא עושה, אבל הוי צורך הבהמה, ואי הוי אפשר להבהמה בלי זה הוי אסור משום טירחא יתירא אבל כאשר אי אפשר לה בלאו הכי, אמרינן אשויה אוכלא משוינן ומותר בכל עת לעשות הכנה זו (כגון לחתוך אוכל כדי שיהא בגודל שבהמה יכול לאכול, והיינו מחתכין הדלועים לפני הבהמה שבוה אין מלאכה) דמותר משום דשויה אוכלא משוינן ולא נחשב כטירחא יתירא, וזה מותר גם זמן רב לפני האכילה. ומדינא דשויה אוכלא משוינן מוכיח הבה"ל דאין מכה בפטיש באוכלין, דאל"כ לכל היותר היה מותר סמוך לסעודה ולא לפני זה. וכן דינא ד"אין מחתך באוכלין" שהוא היתר כללי לכל יום השבת ומותר לחתוך אוכל כליל שבת עבור אכילה ביום השבת,

אודה להמערכת ששלחו אלי תשובת בעל "בנין שבת" שליט"א על דבריי בענין חיתוך גלולה רפואית. ויה"ר שלא אכשול בדבר הלכה שלא אומר על מותר אסור ולא על אסור מותר אכ"ר.

(א) **דינא ד"אין מחתך באוכלין" אינו משום דדרך אכילה בכך:** הנה עיינתי היטיב בהתשובה לפי הזמן שיש לי כעת, ואחרי העיון לא אבין מה הכוונה במה שמפרש דדינא דאין מחתך באוכלין מבוסס על כללא ד"דרך אכילה מותר" וכדברי תשו' הרשב"א ח"ד סי' ע"ה דלא רק בורר מותר מטעם דרך אכילה אלא גם טוחן ודש. ולא אבין מה הדמיון. דהלא הרשב"א מתיר טוחן ועוד כמה מלאכות אך ורק סמוך לסעודה, דרק אז הוא נחשב כדרך אכילה, וכמו בבורר דמותר אך ורק סמוך לסעודה ולא זמן מה לפני זה דאז אינו בכלל דרך אכילה, וכדברי המ"ב בהקדמתו